

ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТУ ТА ФЛОРИСТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ГОЛОСІЇВСЬКОГО ПАРКУ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

КРИНИЦЬКА О. І.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Голосіївський парк» ім. М.Т. Рильського знаходиться у південно-західній частині м. Києва в межах Голосіївського адміністративного району. Його загальна площа становить 140,9 га [Проект утримання, 1999].

Парк оголошено парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Постановою Ради Міністрів (РМ) УРСР від 29.01.1960 р. № 105, затверджено Постановою колегії Держкомітету РМ УРСР з охорони природи від 26.07.1972 р. № 22 та перезатверджено постановою колегії Держкомприроди УРСР від 30.08.1990 р. № 18 [Мовчан, 2001].

У відповідності з фізико-географічним районуванням Київської області Голосіївський парк можна віднести до Лісостепової області Київського плато Обухівсько-Васильківського району. Територія парку знаходиться у північній частині цього району при його межі з областю Київського Полісся.

Територія парку знаходиться у межах придніпровської височини, яка охоплює лесову рівнину, розчленовану на окремі ланцюги височин. Ці височини розчленовані мережею долин та балок. Взагалі територію парку можна розділити на кілька ділянок з точки зору рельєфоутворення. Так у південно-західній його частині переважають яскраво виражені яружно-балочні форми рельєфу зі схилами до 25-30°, місцями з урвищами; південна частина характеризується хвилястими схилами крутістю 10-15°, місцями до 30°; західна частина парку має вигляд височини (184 м) зі схилами різних експозицій крутістю, в основному, 5-10°, а місцями до 25°.

Ґрунти на більшій частині парку сформувалися в умовах позитивного балансу вологи на лесових та лесовидних суглинках, що містять значну кількість карбонатного кальцію. На еродованих схилах, що переважають на території парку, в основному сформувалися світло-сірі ґрунти. Вони характеризуються незначною кількістю гумусу (до 2%). Потужність гумусового горизонту знаходиться в межах 20-22 см, під яким залягає суцільний білуватий елювіальний прошарок. Ілювіальний горизонт добре виражений, ущільнений.

Ці ґрунти бідні на валові запаси поживних речовин, особливо на азот. Погана аерація верхніх шарів і помітна кислотність знижують інтенсивність мікробіологічних процесів, що обумовлює слабку мобілізацію рухомих форм цього елемента. Тому ґрунти, зайняті у межах парку газонами та квітниками, потребують постійного підживлення. У заплаві струмка, де на окремих

ділянках залягає торф, сформувалися торф'яно-болотні ґрунти. На таких перезволожених ґрунтах росте вільха чорна (*Alnus glutinosa* (L.) Gaerth.).

Основний тип насаджень, який переважає на території Голосіївського парку ім. М. Рильського: грабова діброва, в значній кількості збереглися лісові квіти, проліски, рясти. За характером планування та станом природних комплексів у парку можна виділити ділянки регулярного стилю, природного (пейзажного) стилю, лісопаркові та відносно збережені лісові.

Також, на території Голосіївського парку ім. М. Рильського можна виділити три типи лісопаркових ландшафтів, які відрізняються структурою насаджень, декоративним виглядом і характером емоційної дії. Це ландшафт закритих, напіввідкритих і відкритих просторів (згідно з класифікацією, наведеною Ю.А. Атаманюком, Л.Л. Костюченко та Я.В. Остапенко) [Атаманюк, 1987].

Ландшафти парку закритого типу характеризуються наявністю окремих галявин, які ізольовані одна від одної, та щільними насадженнями, які забезпечують влітку прохолоду і тишу. Для напіввідкритого ландшафту характерні поєднання окремих груп дерев, галявин і водних поверхонь, але бракує акцентів (кущів, які гарно цвітуть, солітерів з виразною формою крони). Відкритий ландшафт добре освітлений, дає змогу охопити поглядом велику територію. Він містить галявини, зайняті газонами, та водні дзеркала, оточені лісовими масивами [Ковалевський, 2008].

Основною класифікаційною одиницею поділу території Голосіївського парку ім. М. Рильського є виділ. Таксаційний виділ – це ділянка лісової або нелісової землі лісового фонду, яка є однорідною за таксаційною характеристикою і відрізняється від сусідніх ділянок за окремими показниками на величини, передбачені чинною інструкцією з упорядкування лісів державного лісового фонду [Корма, 2023].

Як свідчать результати проведеної інвентаризації, флористичний склад деревної рослинності парку дуже багатий та різноманітний. Так, серед дерев переважають такі породи як: граб звичайний (*Carpinus betulus* L.), ясен ланцетний (*Fraginus lanceolata* L.), клен ясенелистий (*Acer negundo* L.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), липа дрібнолиста (*Tilia cordata* Mill.), робінія псевдоакація (*Robinia pseudoacacia* L.), сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.).

Із кущової рослинності переважають ялівець козацький (*Juniperus sabina* L.), спірея Вангутта (*Spiraea vanhouttei* L.), спірея верболиста або таволга верболиста (*Spiraea salicifolia* L.), бузина чорна (*Sambucus nigra* L.), свидина біла (*Swida alba* L.).

При створенні лісових культур у їх склад, окрім порід, які стали вже аборигенними для лісостепової лісорослинної зони, вводились екзоти або азональні види: айлант високий (*Ailanthus altissima*), бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.), бархат амурський (*Phellodendron amurense* Rupr.), гледичія трьохколочкова (*Gleditsia triacanthos* L.), горіх манчжурський (*Juglans mandshurica* L.), горіх сірий (*Juglans cinerea* L.), горіх чорний (*Juglans nigra*

L.), дуб червоний (*Quercus rubra* L.), каркас західний (*Celtis occidentalis* L.), платан східний (*Platanus orientalis* L.).

Під наметом частини насаджень, в основному штучного походження, сформувався ярус з підросту (самосіву) і підліску (чагарників). У залежності від зімкнутості намету цей ярус складають або поодинокі рослини або їх групи. У деяких випадках спостерігаються суцільні зарості. У складі підросту переважають граб звичайний (*Carpinus betulus* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), клен польовий (*Acer campestre* L.), клен татарський (*Acer tataricum* L.), клен псевдоплатановий (*Acer pseudoplatanus* L.), в'яз гладкий (*Ulmus laevis* L.), а у підліску – бузина чорна (*Sambucus nigra* L.), бруслина європейська (*Euonymus europaeus* L.). Середній вік підліску становить 10-20 років, а висота в середньому – 3-5 м.

Починаючи з 2025 р. на території Голосіївського парку ім. М. Рильського на окремих ділянках практикується підхід натурального росту трав без покосу, який має багато переваг: покращується якість повітря, поглинається більше вуглекислого газу; створюється «притулок» для корисних комах запилювачів; зберігається волога в ґрунті завдяки довгому корінню багаторічних трав; потребує менше ресурсів на утримання. Даний підхід – поширена практика в багатьох європейських країнах.

У центральних частинах Голосіївського парку, де спостерігається надмірний рух відвідувачів, активно висаджуються композиції із декоративних злакових трав та кущів, які стали невід'ємною частиною озеленення. Свою популярність вони набули через хорошу якість, легкість і невибагливість у догляді, декоративну красу та привабливість впродовж року.

Список використаних джерел

1. Атаманюк Ю.А., Костюченко Л.Л., Остапенко Я.В. Реконструкція городських зелених насаджень. К.: Будівельник, 1987. 240 с.
2. Ковалевський С.Б., Сидоренко І.О., Соботович А.Л. Особливості ландшафтно-планувальної структури Голосіївського парку імені М.Т. Рильського // Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 18.12. С. 37-44.
3. Основи лісовпорядкування. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів вищої освіти денної форми навчання за освітнім ступенем бакалавр спеціальності 205 «Лісове господарство». Укладачі: Корма О.М., Локоть О.Ю. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 86 с.
4. Природно-заповідний фонд м. Києва. Довідник (редкол. М.М. Мовчан та ін.). К., 2001. 64 с.
5. Проект утримання парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського» Державного комунального підприємства по експлуатації зелених насаджень Московського району міста Києва «Краєвид». Пояснювальна записка. – Ірпінь: Держком. лісового господарства України, Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання «Укрдержліспроєкт» (Комплексна експедиція), 1999. 97 с.